

LITTERATUR

JA TILL EUROPA?

Av GUNNAR UNGER

Vår London-ambassadör Gunnar Hägglöfs intressanta lilla skrift »Att säga ja till Europa» har i varje fall ett fel. Den borde i stället heta »Att säga nej till Europa». Ty att detta är författarens egen paroll — helt i överensstämmelse med hrr Undéns och Hedlunds intentioner — kan ingen uppmärksam läsare gärna ta miste på. Så har också hr Hägglöfs broschyr fått beröm i regeringsorganet Stockholms-Tidningen av ingen mindre än dess famöse storpolitiske expert, chefredaktör Victor Vinde.

Ambassadör Hägglöf påtalar inledningsvis den egendomliga situation som uppstått, därigenom att högerpartiet i Sverige, »bärarna av ett traditionellt nationellt patos» pläderar för en »internationalism i europeisk utstyrelse» och erinrar om hur en »av högerns profeter från seklets början», Rudolf Kjellén, förklarat att »Europa som geografisk enhet är en anakronism och som politisk enhet en anticipation där det inte är en bluff». Det hade funnits större anledning för hr Hägglöf att erinra om vad en annan av högerns profeter från seklets början, den av hr Hägglöf högt beundrade Harald Hjärne, haft att säga i ämnet. Hjärne, som till skillnad från Kjellén verkligen kommit att utöva ett bestående inflytande över den svenska konservatismens idéutveckling, uttalade, vilket den minnesgode läsaren av dessa spalter måhända påminner sig: »Det är blott en modern och ohistorisk illusion, när man inbillar sig att

det nyare Europa kommit till genom en sammanslutning under folkrättens hägn av ursprungligen självständiga stater och nationer. Europas enhet går före alla partikularistiska självständigheter, visserligen i allt väsentligt ett ideal, som aldrig nått sin fulländning i verkligheten, men dock ett ideal som innebar rättens och kulturens krav på herravälde över sönderingens och våldets aldrig på jorden dämpade lustar.» Att detta ideal helhjärtat omfattades av Harald Hjärne, att han följaktligen såg ett positivt värde i Europas enhet och att han satte sitt hopp till att Europas kulturella gemenskap och det historiskt betingade rättsliga och politiska sambandet mellan medlemmarna i det europeiska statssamfundet skulle kunna motstå såväl de nationella splittringstendenserna som hotet från öster är med utgångspunkt från hans konservativa övertygelse alldeles följdriktigt. Lika följdriktigt är det — fast ambassadör Hägglöf inte låtsas förstå det — att svensk konservatism i dagens läge är den främste bäraren av Europa-tanken i Sverige.

Långt mera rimligt är det, när hr Hägglöf samtidigt förvånar sig över att det svenska regeringspartiet, »arvtagare till ett utpräglat internationalistiskt tankekomplex» anser att Sverige visserligen kan ekonomiskt associera sig med, men ingalunda kan politiskt eller ideologiskt förena sig med den grupp av stater, som ingår i den västeuropeiska gemensamma mark-

naden. Det visar sig dock efterhand att denna förvåning är mera spelad än verklig. Hr Hägglöf förklarar visserligen i sitt förord att han ingalunda publicerat sin skrift därför att han anser »att den innehåller nya idéer eller överhuvudtaget några uppslag för svenskt handlande och svensk politik under de kommande förhandlingsåren». Han hoppas bara att »komma till en livligare och friare diskussion av Europa-rörelsen och Europa-problemet i dess väsentligaste aspekter — nämligen de mänskliga och kulturella». Med vad leder denna hr Hägglöfs livligare och friare diskussion fram till? Jo, till att han uppger »tanken att definiera Europa som ett fenomen i sinnevärlden» och karakteriserar Europa-idén som en utopi.

Man merkt die Absicht und wird verstimmt. Visst kan man hålla med hr Hägglöf om att hans skrift inte innehåller nya idéer eller uppslag för svenskt handlande. Men den är därför inte blott och bart en objektiv analys. Den är en låt vara på slingrande och subtila tankebanor genomförd plaidoyer för regeringens passivitet och negativism gentemot de europeiska gemenskapssträvandena. Man frågar sig om tidningen Expressen vet vad den gör, när den lancerar just hr Hägglöf som biträdande utrikesminister med uppgift att handlägga de europeiska marknadsfrågorna?

Hr Hägglöf börjar med att diskutera den s. k. storrumsprincipen och kommer till den slutsatsen att denna princip, vare sig man tilämpat den för ekonomiska eller för politiskt-strategiska syftemål, icke har haft något nödvändigt sammanhang med Europa, utan att den tvärtom har visat hän mot andra än europeiska lösningar. Han fortsätter med en i och för sig fångslande och instruktiv redogörelse för Europa-tankens historia, och väljer, smickrande nog, som utgångs-

punkt en formulering ur en artikel i Svensk Tidskrift: »Vad som för mig numera och alltsedan kriget framstår som det omistliga — det är den stora europeiska kulturtraditionen som bygger på sammansmältningen av kristendomen och det antika arvet, det är den västerländska livsformen med allt vad den innebär av frihet, tolerans, civilisation och personlighetsutveckling, men också vördnad för det förflutna och känsla av oupplösligt samband med det förflutna ... Europa måste enas eller gå under — om man med Europa menar något annat och mera än ett rent geografiskt begrepp.»

Men hr Hägglöf kommer ingalunda till samma konklusion som författaren till den citerade artikeln. Han sammanfattar resultatet av sin undersökning av Europa-tankens utveckling på följande sätt: »Europa-tankens är en Proteus bland ideologier. Ett nödrop ur Västerlandets djupaste betryck på 700-talet, en krigsförklaring vid korsstågens början, en paroll till samling vid det tusenåriga östeuropeiska kejsardömets fall, ett lysande civilisatoriskt program för mänsklighetens framsteg under upplysningstiden, en maktpolitisk konstruktion i Napoleons kamp om herraväldet i Europa, en appell av tsar Alexander om kristlig samverkan, en plan för europeisk ordning på den bestående utrikespolitiska och sociala balansens grund under Metternichs signum, ett försök av Aristide Briand att uttunna den fransktyska motsättningen genom att lyfta upp hela frågeställningen på ett europeiskt plan, ett cyniskt spel med europeiska symboler under nazism och fascism, allt detta har varit emanationer av Europa-idéns Proteusnatur.» Och han avslutar hela sin framställning med orden: »Den som försökt sätta sig in i Europa-tankens mångskiftande och motsägelsefulla historia ... kan mot slutet av sina funderingar

icke gärna komma till annan slutsats än att det rätta sättet att säga ja till Europa är att säga ja till mänskligheten.» (!)

Men detta är, med förlov sagt, rent nonsens. En sålunda uttunnad och urvattnad Europa-tanke har ju förlorat varje som helst konkret innebörd och har ingen tillstymmelse till förbindelse med den aktuella världspolitiska situationen. Ingen bestrider vad hr Hägglöf på ett ställe säger under sin diskussion av den ekonomiska storrumsprincipen nämligen att Sveriges intressen alltjämt skulle vara bäst betjänta om man kunde etablera en hela världen omfattande gemenskap med en så låg tulltariff som möjligt. Ingen bestrider heller vad som är implicerat i hans resonemang om den politiska storrumsprincipen, nämligen att Sveriges intressen alltjämt skulle vara bäst betjänta om man kunde etablera en hela världen omfattande gemenskap under en funktionsduglig världshögskola.

Det är bara det att dessa i och för sig lofvärda målsättningar förlorar sig i ett dimhöljt fjärran, som under alla förhållanden ligger utom räckhåll för nu levande generationer. I detta fall är det verkligen frågan om utopier, medan den av hr Hägglöf som utopisk karakteriserade Europa-tanken redan är på väg att förverkligas. Han har själv i sin historik påvisat att under perioder av starkt yttre tryck Europa-tanken aktualiserats och vunnit terräng: vid morernas och turkarnas anstormningar, liksom efter första världskrigets dråpslag mot Europas internationella maktställning. Efter andra världskriget är denna maktställning ett minne blott, aldrig har — sedan kommunismen underlagt sig halva Europa och halva världen — det yttre

trycket varit starkare än nu, i dagens situation har för första gången det fria Europas enhet blivit en fråga om liv eller död för den europeiska livsformen. Det är därför Europa-tanken fått en helt annan betydelse än någonsin tidigare, det är därför vi under loppet av föga mer än ett årtionde fått uppleva mirakler, som också de mest optimistiska Europa-anhängare tidigare knappast vågat drömma om: att kontinentens två gamla dödsfiender Tyskland och Frankrike inför världskommunismens hot enats i en nära politisk och ekonomisk gemenskap, till vilken praktiskt taget alla kontinentens fria stater anslutit sig och att England slutgiltigt övergivit sin gamla insulära attityd och vill ingå i den europeiska gemenskapen. Storrumsprincipen har — tvärtemot vad hr Hägglöf antyder — redan visat sitt både ekonomiska och politiska berättigande ur europeisk synpunkt. Detta betyder att det skapats förutsättningar för en gemenskap av Europas alla fria stater och det betyder i sin tur att vår gamla kultur fått en chans att överleva, att vi européer fått en möjlighet att hävda oss mellan jättarna i öst och väst.

Det är nästan ofattbart att en erfaren och högt bildad diplomat som hr Hägglöf inte vill eller kan se att ute i Europa nu pågår det djärvaste och märkligaste experiment i mellanfolkligt samarbete, som vår tid bevittnat, och att i framgång för detta experiment ligger också Sveriges största för att inte säga enda framtidshopp. På den långa och törnbeströdda vägen mot Världens Förenta Stater är Europas Förenta Stater den etapp, som vårt tidevarvs européer har en möjlighet att förverkliga och därigenom rädda den livsform, vi inte vill vara utan.